

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет психології
Кафедра соціальної психології

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАКТИКУМ З ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ»**

Термін навчання : 3 роки 10 місяців
053 Психологія (Бакалавр)
«Дитяча психологія і психологічна практика»
Галузі знань 05 Соціально-поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “ 30 ” серпня 2023 р

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Практикум з вікової психології
Викладач	Когутяк Надія Михайлівна
Контактний телефон викладача	0666375758
Email викладача	nadiia.kogutiak@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС: 180 год
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/course/subscription/through/url/25d265b742d800cc27aa
Консультації	Понеділок 14.00-15.00

2. Анотація навчальної дисципліни

Професійна підготовка психолога базується на здобутті фахових знань про факти, механізми і закономірності розвитку психіки людини, становлення її як особистості. Сучасний психолог зобов'язаний знати науково обґрунтовані методи й прийоми вивчення особливостей психічного розвитку людини в процесі навчально-виховних впливів, вміти їх використовувати у професійній діагностичній роботі.

Курс "Практикум з вікової психології" покликаний ознайомити студентів з основними шляхами, способами, прийомами, методиками отримання інформації щодо вікових особливостей психологічного характеру, виробити вміння проводити експериментальні дослідження, спостерігати й аналізувати поведінку людей різного віку; сформувані уявлення про значення вікової психології для гармонійного розвитку дітей; сприяти засвоєнню студентами знань щодо "нормативу" психологічних особливостей, які характерні для більшості представників даної культури одного і того ж віку; забезпечити умови застосування студентами вищезгаданих знань при плануванні власної педагогічної діяльності в закладах освіти та у міжособистісних взаєминах з оточуючими. Все це сприяє зростанню як теоретичної, так і практичної компетентності майбутнього психолога.

Навчальна дисципліна належить до циклу нормативних навчальних дисциплін циклу професійної підготовки. Предмет навчальної дисципліни – психічний та соціальний розвиток дитини у всіх його проявах; засоби професійного впливу на розвиток дитини з метою його оптимізації.

Міждисциплінарні зв'язки: вікова психологія, психологія розвитку, психологія навчання та виховання, психодіагностика.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Метою навчального курсу «Практикум з вікової психології» є зосередження уваги студентів на основних, визначальних моментах та особливостях вікових психологічних особливостей розвитку впродовж онтогенезу; подання та роз'яснення найбільш суттєвих (а також проблемних та суперечливих) аспектів, пов'язаних з особливостями психічного розвитку. Все це сприяє зростанню як теоретичної, так і практичної компетентності майбутнього психолога..

Основними цілями курсу є:

- оперувати та використовувати у власній практичній діяльності основні поняття і

категорії вікової психології;

- враховувати вікові особливості нормативного психічного розвитку людини при створенні умов для належного рівня мотивації та екологічного середовища;
- враховувати вікові особливості нормального психічного розвитку людини у взаєминах з дітьми різного віку, особливо підліткового та юнацького;
- діагностувати кризові етапи та переживання як нормативні, так і біографічні, стрес, ознаки порушення емоційного стану людей різного віку та сприяти їх подоланню;
- враховувати гендерні фактори вікового розвитку людини, забезпечувати гендерний паритет в доступі до знань, можливостей та професійній діяльності;
- орієнтуватись у перевагах та недоліках існуючого методичного та методологічного забезпечення досліджень у галузі вікової психології.

4. Програмні компетентності та результати навчання

ЗК2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

СК1. Здатність оперувати категоріально-поняттєвим апаратом психології.

СК10. Здатність визначати відповідність нормативам розвитку та організувати психологічну допомогу дітям та підліткам.

СК13. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Досягти програмних результатів:

ПР1. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР8. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань

ПР13. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки..

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	30 год
семінарські заняття / практичні / лабораторні	10 / 20 / 0 год
самостійна робота	120 год

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
III	053 Психологія	II	нормативний

Тематика навчальної дисципліни				
Тема	кількість год.			сам. роб
	лекції	сем. заняття	Практ. заняття	
III семестр				
Тема 1. <i>Методологічні і методичні засади оцінки психічного розвитку особистості</i>	2	2		10
Тема 2. <i>Психологічна сутність вікових етапів онтогенезу: концептуальні підходи до визначення базових змін та новоутворень у розвитку особистості</i>	4	2	2	20
Тема 3 <i>Стандартизовані і клінічні методи діагностики розвитку дітей. Особливості проведення дослідження дітей різного віку</i>	4	2	4	10
Тема 4. <i>Загальна характеристика та методичні засоби оцінки психічного розвитку впродовж дитинства</i>	6	2	4	20
Тема 5. <i>Аналіз дитячих малюнків. Віковий і проєктивний аспекти</i>	4		2	20
Тема 6. <i>Психологія підлітка та методичні засоби оцінки його психічного розвитку</i>	2		2	10
Тема 7. <i>Способи дослідження психологічних особливостей ранньої юності</i>	2		2	10
Тема 8. <i>Сучасні тенденції у психології дорослості: кідалти, перегляд періодизацій, криза середини життя</i>	4	2	2	10
Тема 9. <i>Старіння як глобальна проблема сучасного світу</i>	2		2	10
ЗАГ.:	30	10	20	120

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінювання навчальних досягнень студентів за усіма видами навчальних робіт проводиться за поточним і підсумковим контролюми. Об'єктом оцінювання знань умінь та навичок студентів є програмний матеріал освітнього компонента, засвоєння якого перевіряється під час контролю. Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та
---	---

засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних, робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту, здатності публічно, письмово чи в електронному форматі представляти певний матеріал. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в усній та письмовій формі (опитування на семінарських заняттях, тестування, контрольна робота, самостійна робота). Підсумковий контроль - залік. Залік виставляється на останньому семінарському занятті як підсумок виконання всіх визначених робочою програмою завдань. Мінімальна кількість балів – 50. Максимальна кількість балів – 100.

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість %
Лекція	-
Семінарське заняття	20
Самостійна робота	30
Поточний тестовий контроль знань	30
Підсумковий контроль знань (контрольна робота)	20
Максимальна кількість балів	100

Вимоги до письмових робіт

При виконанні письмових завдань оцінювання відбувається за наступними критеріями:

- своєчасність виконання (1 б.);
- повний обсяг виконання (2 б.);
- якість виконання навчального завдання (1 б.);
- посилання на джерела (1 б.).

Тестування у системі дистанційного навчання передбачає надання відповідей на 10 запитань. Кожна правильна відповідь оцінюється у 0,5 балів. Впродовж курсу студенти проходять три етапи поточного тестування.

Письмове завдання студенти подають у систему дистанційного навчання, де і прописана інструкції до завдання відповідно до тематики і проектного підходу навчання. У конспекті має бути відображено:

1. Психологічна сутність вікових етапів онтогенезу: концептуальні підходи до визначення базових змін та новоутворень у розвитку особистості.
2. Характеристика традиційних дослідницьких стратегій: повздовжні (лонгітюд) та поперечні зрізи, близнюковий метод.
3. Стандартизовані і клінічні методи діагностики розвитку дітей.
4. Особливості психологічного обстеження людей різного віку
5. Засади збору психологічного анамнезу щодо розвитку дитини на етапах пренатального, немовлячого та раннього дитинства.
6. Приклади експериментальних досліджень психічного розвитку дитини у немовлячому віці.
7. Зразки експериментальних досліджень психічного розвитку у ранньому дитинстві.
8. Вікові особливості проявів агресії.

	<p>9. Агресія та насильство у засобах масової інформації.</p> <p>10. Насильство в школі. Психологічні характеристики особистості жертви та агресора. Наслідки шкільного насильства.</p> <p>11. Робота з дитячим малюнком за В.Оклендером.</p> <p>12. Малювання як засіб комунікації у гештальт-терапії(Г.Шоттенлоуер)</p> <p>13. Використання зображувальної діяльності у системі розвивального навчання.</p> <p>14. Каузометрія життєвої перспективи людей «золотого віку»</p> <p>Термін здачі – тижні контролю самостійної роботи</p>
Семінарські заняття	<p>При підготовці до семінарських занять студенти повинні продемонструвати вміння укласти зведену таблицю основних термінів та визначень вікової психології, ключових характеристик періодизації розвитку. Максимальна кількість балів нараховується за такими критеріями: - своєчасність виконання (1 б.); - повний обсяг виконання (1 б.); - якість виконання навчального завдання (1 б.); - самостійність виконання (1 б.); - творчий підхід у виконанні (1 б.)</p> <p>Підсумкова контрольна робота відбувається у формі організації, проведення емпіричного дослідження вікових психологічних особливостей та написання обґрунтованих висновків щодо нього.</p> <p>Критерії оцінювання контрольної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміння суті завдання та проходження всіх його етапів за обраною формою (1 б.); - ступінь готовності до роботи за обраною формою, використання відповідних до цілі методів та методик дослідження (2 б.); - вільне володіння матеріалом щодо обраного питання, пояснення головних понять (1 б.); - послідовне і обґрунтоване пояснення алгоритму роботи, використовуючи фахову термінологію; пояснення причинно-наслідкових зв'язків та побудова гіпотетичних прогнозів на їх основі (3б.); - підведення підсумків, вміння робити висновки (викладення основної ідеї теми, що розглядалася, вираження власного ставлення до питань, що висвітлюються, зазначення ще не вирішених проблем) (2б.); - творчий підхід у виконанні (1 б.).
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали не менше 55% завдань, передбачені навчальною програмою з дисципліни та набрали за поточну успішність кількість балів, не меншу за 50 балів</p>
Підсумковий контроль	<p>Залік виставляється на завершальному семінарському занятті шляхом підсумку попередньо отриманих результатів за різні форми контролю.</p>

8. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи	Студенти денної форми навчання виконують і здають всі завдання для самостійної роботи під час тижнів контролю самостійної роботи студентів. Тести до тем виконуються у день відповідного практичного заняття. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, виконують всі завдання згідно вимог, проходять тестування за темами. Оцінки за роботу на семінарських заняттях отримують за виконання самостійної роботи та її презентації не пізніше ніж за 1 тиждень до останнього семінарського заняття.
Відвідування занять	Політика курсу передбачає своєчасне виконання студентами усіх видів робіт. У випадку пропуску пар з поважних причин студенти мають право відпрацювати невиконаний обсяг робіт за умови надання необхідної документації (довідки і т.ін.). Усі ці роботи повинні бути виконані й представлені студентом у встановлений час консультацій, при цьому не пізніше ніж за 1 тиждень до останнього семінарського заняття в даній студентській групі. Студент, який пропустив заняття без поважних причин, не отримує бали за усні відповіді. Невиконані своєчасно тести, контрольну роботу, завдання для самостійної роботи можуть виконати і здати до наступного семінарського заняття, однак оцінка при цьому буде знижена на 20 %. Передбачено додаткові бали (до 3) за активну участь на семінарських заняттях чи іншу наукову активність.
Академічна доброчесність	Студенти повинні дотримуватися норм поведінки, прописаних у Положенні про академічну доброчесність у Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаника. Положення про запобігання академічному плагіату: https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/04/nova-redaktsiia-polozhennia-pro-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu.pdf Положення 2 https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Кодекс.FR12.pdf У випадку виявлення випадків плагіату у виконанні навчальних завдань, академічної недоброчесності (списування), пред'явлені студентом завдання не зараховуються.
Неформальна освіта	Можливі зарахування курсів, які відповідають змісту дисципліни загалом чи її окремих тем. Такі курси зараховуються відповідно як опрацьована тема чи як виконане практичне завдання за умови наявності презентації пройденого курсу та його підтвердження сертифікатом. Рекомендовані платформи: Prometheus , EdEra, Coursera Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №819 від 29.11.2019) - https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhnja/

8. Рекомендована література

1. Когутяк Н.М., Мицько В.М., Сидорик Ю.Р. Дитяча психологія з практикумом. Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни. – Івано-Франківськ, 2020. – 124 с.
2. Практикум з вікової та педагогічної психології : навчально-методичний посібник / редактор-укладач Н. М. Когутяк. – Івано-Франківськ, 2010. – 126 с.
3. Гуцуляк Н. М. Семінарські заняття з вікової психології (Модульний курс) / Н. М. Гуцуляк, Н. Г. Рудюк. – Чернівці : Рута, 2007. – 84 с.
4. Терлецька Л.Г, Психологія дитинства: практикум. Навч. посібник. – К.: Главник, 2006.
5. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: Метод. посібник. – К.: Літера ЛТД, 2006.
6. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології: Навч. посібник. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 283 с.
7. Практикум з вікової та педагогічної психології : навчально-методичний посібник / редактор-укладач Н. М. Когутяк. – Івано-Франківськ, 2010. – 126 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

8. Євтушенко І. Символічне вираження агресивних тенденцій у казках і міфах / Ірина Євтушенко // Психологія і суспільство. – 2008. – № 2. – С. 176–179.
9. Зазимко О.В. Методика діагностики технічних креативних здібностей / О.В. Зазимко // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – № 1 (130) – С. 1-7.
10. Карпенко Н.В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя): Навч. посібник – 2-ге вид. / Н. В. Карпенко. – К.: Каравела, 2010. – 248 с.
11. Кутішенко В.П. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум / Валентина Петрівна Кутішенко, Світлана Олексіївна Ставицька; [Навч. посібник]. - К.:Каравелла, 2009. - 448 с.
12. Співак Л.М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Каравела, 2011. – 224 с.
13. Meinhardt-Injac, B., Daum, M. M., & Meinhardt, G. (2020). Theory of mind development from adolescence to adulthood: Testing the two-component model. *British Journal of Developmental Psychology*, 38, 289–303.
14. Carolyn S. Schroeder, Julianne M. Smith-Boydston. Assessment and Treatment of Childhood Problems. A Clinician's Guide. Third edition. THE GUILFORD PRESS. New York London. 2017

Викладач

Когутяк Надія Михайлівна